

Татяна Ваксберг

Аз искам да открия една тенденция, която забелязах в обвинителните актове на прокуратурата и в делата, които тя води. Тази тенденция се нарича сключване на споразумение между прокурор и обвиняем. Мисля, че тя набира скорост и ще набира скорост за в бъдеще. Моята лична оценка за тази тенденция е, че макар и положителна, тя би могла да доведе до отричане на самата нея, ако не бъде усъвършенствана. Този извод е малка част от изследване, стартирало преди една година, което започнахме с Деян Паскалев. Къде е Деян? Ето го. Изследването започна от едно банално недоумение: как така във вестника пише, че съдебната система бездейства и няма осъден член на организирана престъпна група, а пък такива прекрасни съобщения изтичат от самата съдебна власт? Към времето, когато се оформи нашето любопитство прокуратурата отчиташе цели 1220 разследвания срещу организираната престъпност годишно и с това затвърди нашия интерес. Преди нас такова любопитство беше проявил Центърът за либерални стратегии, който пък си беше поставил за цел да види как тези 1220 разследвания се превръщат в обвинителни актове, приети от съда. И бяха преброили 280 обвинителни акта срещу организираната престъпност, внесени в съда. Ние с Деян всъщност стъпихме върху това тяхно изследване, за да направим една следваща стъпка. Искахме да намерим имената на обвиняемите по тези 280 обвинения, да разберем кои са престъпниците, за които става дума, какви престъпления са извършили, кои прокурори и следователи са ги разследвали, кои съдии са произнесли или не присъда срещу тях. Изследването стартира по официален път, което значи по наивен път. Обърнахме се към ВКП с молба да ни предостави тези дела. Искахме обвинителните актове, които са публичен документ. И така разбрахме, че прокуратурата е навлязла в тежко тресавище, от което сама страда, защото се оказва, че тези, които изготвят отчетите и представят тези цифри както на нас, така и на Брюксел, всъщност не знаят какви имена стоят отзад. Отговорът, който получих, гласеше дословно следното: „това, което искате, не е незаконно, но ние не знаем как бихте могли да го получите“. Така се наложи да разберем как се събират данни за тази странна отчетност. Оказа се, че единствените прокурори, които са в състояние да преведат числата в имена, са най-ниско стоящите прокурори, които подготвят отчети за своите началници. Тези началници после само сумират цифрите и ги препращат на по-горна инстанция, където на свой ред се сумират едни числа с други числа. През това време имената на обвиняемите са се изгубили от поглед. Съвсем наскоро имаше нагледно доказателство за този начин на оформяне на статистика: когато пред Брюксел бяха отчетени 38 присъди, произнесени срещу високопоставени длъжностни лица, пресата много се интересува кои са тези високопоставени длъжностни лица, които тя не познава, но те вече са осъдени за корупция. Пресата получи отговор от самия главен прокурор, който каза: аз не мога да ви кажа кои са тези хора, които отговарят на числото 38. Ако се върна към нашето изследване и неговото несполучливо начало, за моя огромна изненада по-късно се оказва, че в прокуратурата имаме съмишленици. Те бяха готови да ни предоставят тази информация, ползвайки тъкмо ресурса на нискостоящите прокуратури. И така се сдобихме със 103 от тези 280 търсени дела. Това стана с изключителното съдействие на определени хора в прокуратурата: говорителката на главния прокурор, градският прокурор на София, апелативните прокурори на Велико Търново и на Пловдив, окръжните прокурори на Хасково, Русе, Ловеч, Плевен, и говорителката на Софийската окръжна прокуратура. Тези хора, освен че ни помогнаха, поеха и един голям риск, тъй като първият поглед, който човек хвърля към обвинителните актове всъщност го изпраща в шок. Така се случи, че първото дело, което аз прочетох, беше за 26-годишен младеж с основно образование, спрял на

магистрала Тракия за превишена скорост и пожелал да подкупи полицаи с 15 лева. Този човек се оказал впоследствие осъден на пробация. Въпросът беше какво прави той в групата дела, свързани с организираната престъпност. Второто дело, което прочетох, беше с точно обратните мащаби. В него ставаше дума за междуконтинентален трафик на кокаин в огромни количества, който беше преминал през няколко европейски и две южноамерикански държави, преди да кацне в София. Това дело има световни мащаби. Но се оказа, че то, както и историята с подкупа от 15 лева, са подредени в общата парадигма на организираната престъпност. Така без помощта на социолози и без експертна помощ нагледно се виждаше, че статистиката, която се предоставя, просто е фалшива. По-късно намерихме обяснение на това как е станало това събиране накуп на несравними величини. Оказа се, че сред критериите за това кое прокуратурата отчита като организирана престъпност, навремето е попадало и престъплението подкуп на длъжностно лице. Така до кокаина от остров Кюрасао се е озовала и историята с длъжностното лице полицаи, подкупено на магистрала Тракия с цели 15 лева. Ние вече бяхме прочели с Деян обвинителните актове, за които говорим, когато се появи една новина, много добра за обществото и много неприятна за нас: прокуратурата ревизира своя подход към организираната престъпност и заложи нови критерии за това кое да се смята за дело срещу организираната престъпност. Тези нови критерии не позволяват на младежа, подкупил полицаи да влезе в списъка на организираните престъпници. Това, разбира се, не означава, че проблемът с отчетността на прокуратурата е успешно изчерпан, напротив. Но първата стъпка е направена, защото сега броят дела за годината се сведе до разбираемото число 54. Няма ги стотиците и хилядите, с които прокурорите измерваха своя успех. За календарната 2007 г., която нас ни интересуваше в дадения случай, делата са 54, заведени срещу организираната престъпност и внесени в съда. Лошата новина за нас се изрази в това, че нашето изследване попадна точно в средата на периода, когато прокуратурата смени своите критерии. Така се оказа, че сме чели не 103 дела срещу организираната престъпност, както сме си мислели, а само 33. Само толкова от „нашите“ дела попаднаха в новата дефиниция, въведена от прокуратурата. Всичко, което имам да кажа оттук нататък, е основано на 33 обвинителни акта от общо 54, които са били внесени в съда през календарната 2003 г. Те представят една много пъстра картина, която няма да представям сега в детайли. По-голямата част от делата са за наркотици, като в този сегмент картината също е шарена. Някои от делата са за трафик на много килограми наркотик от други държави, предназначени за трети държави, а други дела са за притежание на минимални количества, които са съизмерими с еднократната доза. Тук беше открит един любопитен инструмент, ползван от прокуратурата, който по-скоро изглежда успешен, отколкото неуспешен, макар че е стъпил на много тънък лед. Първоначалното ми отношение към делата, които са свързани с обвиняеми, заловени с малко количество наркотици, ме навеждаха на мисълта, че това са просто дела срещу наркозависими лица, заловени с еднократна доза. Но пресата ми помогна да видя тези дела по друг начин, като ми дешифрира имената тези обвиняеми. Оказа се, че става дума за близко обкръжение на големи в миналото престъпни босове. Като помощници на Самоковеца, например, или на Клюна. Те не са могли да бъдат хванати за никакви по-сериозни престъпления и затова присъстват в тази статистика с малко количество марихуана или таблетки екстази. Знаете, че криминализирането на еднократната доза е наистина тънък лед, който търпи съвсем законни издевателства върху зависими хора, но в дадения случай това е пример за малък, но успешен инструмент срещу организираната престъпност. Съвсем друг е въпросът, че прокуратурата е стигнала до тези обвиняеми едва във време, в което нито Самоковеца, нито Клюна представляват някакво влияние в престъпния свят. Но прегледът на делата, които наблюдавахме, не е цел на това изложение. Искам да обърна

внимание върху една тенденция, която съвсем неочаквано се открие сред делата. Измежду тези 33 дела открих 7, които са срещу 15 обвиняеми и които са завършили със споразумение. Това автоматично означава ниски присъди. Най-високата от тях е 4 години и 7 месеца. Делата, за които са сключени споразумения, нямат нищо общо със звездното дело на Митьо Очите, историите са съвсем прости. В София става дума за престъпление, извършено през ноември 2006 г. - трима обвиняеми са държали 760 таблетки амфетамини и 7 грама марихуана. Двама са сключили споразумение, делото срещу третия продължава. Отново в София през май – септември 2006 г. група от трима души е изработвала фалшиви паспорти и фалшиви шофьорски книжки, заловен е фалшив документ за един човек, двама от обвиняемите са сключили споразумение, делото срещу третия продължава. Трето дело, отново в София, е за изработване на фалшиви банкноти евро, като са били заловени 315 600 фалшиви банкноти евро. Двама са сключили споразумение с прокурора, делото срещу останалите двама продължава. В Пловдив става дума за престъпление, извършено през май 2007 г., в което петима обвиняеми са държали и пренасяли 192 г марихуана и 300 г амфетамин. Всичките са сключили споразумение. В Хасково става дума за контрабанда на 6.5 кг. хероин, внесен от Турция през ноември 2005 г., като един е сключил споразумение с прокурора, а делото срещу останалите продължава. И накрая в Русе има две дела. Едното е за разпространение на марихуана от май 2006 г. - става дума за 5 кг. марихуана – един е сключил споразумение, делото срещу другите двама продължава. И последното дело, отново в Русе, е за трафик на хора в периода 2004 юни 2006 г., когато трима души, един от които гражданин на Съединените щати, са създали и поддържали порно студио за излъчване на видеозаписи в Интернет с участието на 8 жени и един мъж. Двама са сключили договор за споразумение с прокурора, а гражданинът на САЩ не е в България. Погледнато процентно това означава, че делата, водени срещу организираната престъпност, и приключили със споразумение, са 20 %. Аз не знам, социолозите трябва да кажат доколко това може да претендира за представителна извадка, но във всички случаи прилагането на споразумението откроява тенденция. Българското общество има едно съвсем закономерно неприемане на споразумението. Възражението което се излага срещу него е същото, което съществува в цяла континентална Европа. Има един безсилен гняв в обществото срещу това, че престъпниците се отърват с ниски присъди. Тази реакция е проблем, който е изцяло в полето на законодателя. Законодателят е този, който въведе един успешен инструмент срещу организираната престъпност и едновременно с това предварително го дискредитира, защото никога не го обясни и защото въведе в България една от най-радикалните форми на неговото прилагане, каквито в Европа съществуват само в Германия. Европейските страни традиционно се смятат за имунизирани от възможността да се сключва споразумение с обвиняем. Просто защото елемент на споразумението е пледирането на обвиняемия, а пледирането няма практическа стойност в континенталното право. В континенталното право човек може да се признае за виновен и делото въпреки това да продължи, а съдията дори на края да постанови и оправдателна присъда. Споразумението се прилага в САЩ изключително успешно от десетилетия. Първо е практикувано, а после, през 1970 г., е въведено и вербално от Върховния съд. Прилага се към абсолютно всички престъпления. Включително и най-тежките за тероризъм. За сметка на това Европа, в която това не е традиционен инструмент, го въвежда изключително бавно и предпазливо, след дълъг дебат. Такъв в България не е провеждан. Страни като Испания, Италия, Португалия, Франция и Естония, днес го позволяват, но са го въвеждали много внимателно. Освен това, тези страни позволяват сключването на споразумения само по леки престъпления, такива, които могат да бъдат наказуеми със затвор от една година до четири, както е във

Франция, или до пет, както е в останалите страни. В България споразумението е възможно по всички дела, с изключение на убийство, разврат и подкуп. Присъдите са съответно ниски и будят въпросния безсилен гняв, който е добре познат на целия Балкански полуостров. В Босна реакцията е особено остра, откакто архитектката на босненския геноцид Биляна Плашич след споразумение получи 11 години затвор, от които се приспада една трета от срока. В България споразумението съществува от по-малко от осем години. Онова, което не се прилага по него е, че обикновено прокурорът не изисква в замяна обещание от страна на обвиняемия, че той ще даде показания срещу други престъпници по други дела. Поне ние с Деян, докато четохме нашите дела, не се натъкнахме на такъв прецедент. Това имах предвид, когато в началото казах, че споразумението е успешен инструмент, но то рискува да се обърне срещу себе си, ако не се усъвършенства в близко бъдеще. Много ви благодаря!